

Av YNGVE KVISTAD

Ble torturisten og landssvikeren Henry Oliver

Rinnan likevel ikke henrettet 1. februar 1947? Både motstandsmannen Knut Løfsnes (75) og Rinnans yngste bror har sine tvil.

Denne spekulasjonen blir et hovedspørsmål i en ny bok Tor Ingar Rinnan (67) nå jobber med om brorens siste dager. Noen av spørsmålene han stiller er: ● Hadde Henry Rinnan en avtale med alliert etterretning (slik han selv har påkrevet) om å kjøpe seg fri mot opplysninger om norske og skandinaviske kommunister?

● Hvor ble det av Rinnans omfattende kommunist-kartotek etter krigen? (I følge en rapport av 22. juni 1945 til etterrettingsorganisasjonen Office of strategic services, OSS, var amerikanske agenter i full gang med å samle data om norske kommunister umiddelbart etter kapitulasjonen. I boken «Bak fasaden» hevder Kari Engholm at kilden her var en som var «godt kjent med kommunistenes aktiviteter i Norge».

● Hvorfor fikk ikke den norske etterrettingsmannen Knut Løfsnes, som hadde hovedansvaret for Rinnan under rettsaken, være til stede under henrettelsen?

● Hvorfor ble liket av Rinnan umiddelbart kremert — etter ordre fra statsadvokat John Lyng?

● Hvem var den kortvokste mannen som ble ført mellom to allierte offiserer inn i et sjøllø ved havna i Hommelvik — noen timer etter henrettelsen på Kristianstien? En rekke vitner — som aldri ble tatt seriøst — har sverget at det var Henry Rinnan de så.

● Hvem sendte brev og pakker til Rinnan-familien i årene etter krigen i Henrys navn? Var det en dårlig spøk — eller har disse forsendelsene bare vokst frem i rykteflommen, og aldri eksistert?

● Hvorfor ble Rinnans kone, som kun hadde besøkt sin dødsdømte mann på cella to ganger på halvannet år, tilkalt åtte dager før henrettelsen og deretter bedt om å holde seg i beredskap?

● Hvordan klarte Rinnan — Norges best bevoktede fange etter at Quisling ble skutt i oktober — å rømme fra sitt fangenskap i Misjonshotellet i Trondheim julaften 1945? Og hvorfor oppsøkte han ikke da noen av nazistene i Trondheim han kjente — men Øystein Johnsen, en av byens mest kjente kommunister? Var «flukten» kun en provokasjon?

● Hvorfor tok britiske offiserer det formelle ansvaret for vakholdet av Rinnan?

Viktig

— Årene går. Det er viktig at alt kommer fram før det er for sent — uansett hvilken side man befant seg på. Jeg er villig til å ta en debatt om dette og håper også andre våger å komme med det de måtte mene å vite, sier Tor Ingar Rinnan til VG.

I 1982 skrev han «I skyggen av Henry Rinnan» sammen med journalist Tore Stuberg. Han hevder at ny informasjon om broren og hemmelighets-kremmeriet omkring henrettelsen tilflot ham etter denne boka.

Temaet kommer neste år, etter det VG har grunn til å tro, også opp i NRKs omfattende TV-dokumentar som journalisten og forfatteren Bjørn Nilsen lager om Rinnan-banden og krigen i Midt-Norge.

Ifølge den offisielle historien ble Henry Rinnan skutt på Kristianstien klokken 04.05 om morgenen 1. februar 1947. Hvorfor måtte liket kremes så hastig? under Løfsnes og Tor Ingar Rinnan.

I alle år siden har ryktet gått om at

Foto: PER-MAGNE MIDTJO

DØMT TIL DØDEN: Angiveren og torturisten Henry Rinnan ble offisielt dømt til døden og henrettet på Kristianstien festning i februar 1947. Men Rinnans yngste bror, Tor Ingar (innfelt t.v.), deler motstandsmannen Knut Løfsnes' (innfelt t-h) tvil. Ble Henry Rinnan egentlig skutt der og da?

TVILER

på Rinnans død

Henry Rinnan ble overtatt av britisk og amerikansk etterretningstjeneste, bokstavelig talt på retterstedet, for å bistå i den videre jakt på kommunister og sympatisører på ytre venstre fløy.

Omfangsrikt

Det var kjent at den fryktede angiveren skulle ha et omfangsrikt kommunistkartotek — en detaljert oversikt over venstresiden i norsk politikk, spekket med Rinnans egne karakteristikk av den enkelte. Som også etterrettingsmannen Løfsnes skriver i sin bok «Motstandsmann og politiker», var Rinnan overbevist om at han hadde en avtale med navngitte nøkkelpersoner om å slippe unna eksekusjonspelotongen.

Den kjente politikeren var Rinnans fremste motstander under krigen og ble under rettsoppjøret oppnevnt som sakkyndig med spesielt ansvar for Henry Oliver. De snakket sammen nesten hver dag de to årene Rinnan satt i fangenskap.

På grunn av sykdom ønsket Løfsnes i går ikke å kommentere saken ytterligere overfor VG, men i et intervju med Trønder-Avisa for noen dager siden sa han at Rinnan lenge før henrettelsen påsto at han (Løfsnes) ville bli styrt unna dersom et skuespill skulle iscenesettes. Da skuddene falt, var Løfsnes i Oslo — enda avtalen var at han skulle være til stede idet dødsdommen ble eksekvert.

Sådde en tvil

— Akkurat det sådde en tvil i meg som ennå ikke er borte. Jeg vet ikke hva jeg skal tro. Jeg hørte så mye. Jeg utelukker ingenting, sier han til avisa.

I mange år svirret ryktene om at Rinnan var sett i et sjøllø få timer etter henrettelsen. Løfsnes bekrefter at han hørte snakk om dette på et tidlig tidspunkt. Han kjenner også til ryktene om at slektninger av Rinnan skulle ha mottatt brev og pakker der avdøde tilkjennega at han var i live.

— Akkurat det har jeg ingen kjennskap til. Men familien er stor, og jeg har ikke snakket med alle om dette ennå, sier Tor Ingar Rinnan til VG. Selv har han flyttet fra hjembygda og for lengst endret sitt belastede etternavn.

Ingen må heller være i tvil om at han tar avstand fra brorens ugjerninger i krigsårene. Etter krigen ble han dømt til et halvt års fengsel for sine tenaringsynder, men har ifølge eget utsagn fått soner et helt liv for at han var lillebroren til Henry Oliver Rinnan.

Det var i går kveld ikke mulig å få Bjørn Nilsens kommentar til TV-prosjektet.

VG

DETTE ER RINNAN

- Henry Oliver Rinnan — alias «Olav Whist» — var en av krigens mest fryktede menn. Han gikk i tyskeres etterrettingsaksjoner som endte med at nordmenn gikk i døden.
- Rinnan var født i Levanger i Nord-Trøndelag i 1915. Før krigen livnærte han seg som bilselger og sjåfør. I vårdagene i 1940 deltok han i kompene mot tyskerne i Nord-Trøndelag. I juni samme år begynte han å bli aktiv for nazistene. Han fikk godt betalt, og kom i nær kontakt med det tyske sikkerhetspolitiet. Provokasjon og infiltrasjon ble Rinnans varemerker, og «spillet i den negative sektør» ble et begrep.
- Ved rettsoppjøret ble Rinnan og ni av hans medhjelpere dømt til døden og henrettet. I alle år har det gått sterke rykter om at han erte hadde bruk for hans kommunistkartotek. Rinnans bedler (eksekusjonspelotongen) har imidlertid aldri Rinnan om morgenen 1. februar 1947.

Hysj-tjenesten fjernet sine spor

— Det Knut Løfsnes sier, er interessant. Men i likhet med flere av disse aktørene fra den tiden tror jeg han vet mer enn han vil ut med, sier Tor Ingar Rinnan.

Forfatteren Dag Skogheim (67) som selv har jobbet mye med krigshistorien er langt på vei enig:

— Noe av det mest typiske med de hemmelige tjenester under og etter krigen var at regissørene systematisk eliminerte alle spor. I tillegg kommer tidsaspektet. Men mytene lever videre, sier Skogheim.

— Slik blir det når rykteflommen får vokse fordi de som vet noe velger

å tie, eller benekter faktiske forhold. Å jobbe med denne delen av krigshistorien er som å famle i blinde i en mørk natt. Og det er en sammenheng her: At faghistorikere blir avvist hos Riksarkivet, som Dagsrevyen meldte i går, er nok et eksempel i så måte, mener Skogheim.

Han sammenfatter Rinnan-spørsmålet slik:

Hvor mye visste Henry Rinnan om kommunistiske organisasjoner i Skandinavia? Var han like verdifull for engelsk og amerikansk etterretning etter krigen som for Gestapo under krigen? Hvis svaret er ja på dette

siste spørsmålet kan det bety at Rinnan overlevde sin egen henrettelse i 1947, sier han.

Aldri i tvil

Medlemmene av eksekusjonspelotongen på Kristianstien har imidlertid aldri vært i tvil om at de avrettet Henry Rinnan 1. februar i -47. Oppdalsmannen Kjell Sorli har fortalt til Adresseavisen hvordan hans nå avdøde bror Odd satte det siste pistolskuddet i Rinnans hode. Noen av Sorlis detaljoplysninger skal likevel bryte med observasjoner andre mener å vi-

te om fra selve retterstedet, som igjen har gitt ny næring til spekulasjonene om at ting ikke foregikk som den offisielle historien hevder.

— Vi vet jo at fremmed etterretning sikret seg nyttige Gestapo-folk etter krigen. Det er jo slik denne virksomheten drives. Og hvis man mente Rinnan var viktig er det god grunn til å tro at han ble reddet på et eller annet vis, sier Skogheim.